

- Sortir del pàrquing sense mirar
- Discutir després d'una topada
- Saltar-se un *stop*
- Conduir pel carril del mig
- Esquitxar els vianants en passar per un bassal

Són situacions extremes, totes negatives, pensades per a provocar la rialla dels observadors. Hi ha un rerefons que més que còmic, de vegades pot esdevenir una mica cruel. S'intercalen algunes imatges (en negatiu) de cotxes que circulen per una carretera.

Durada: 3 min 40s.

Finalitzat el vídeo, el monitor planteja oralment un comentari sobre les diferents imatges i seqüències observades. Es fa intervenir els alumnes perquè descriguin el que han vist i se'ls demanen els motius reals del comportament de cada un dels personatges protagonistes.

Segona activitat

Nom: activitat d'aprenentatge.

Finalitat: fomentar el coneixement viari a través de la participació i de les decisions en grup.

Model d'ensenyament: descobriment (actiu).

Agrupació d'alumnes: petits grups (5-6 alumnes).

Descripció: es proposen quatre jocs que els alumnes han de fer un darrere l'altre en petits grups. En tots aquests jocs es demana al grup que resolgui situacions o bé que interaccioni amb conceptes viaris. Els jocs són els següents:

- **Joc dels errors:** en un gravat sobre una escena de carrer han d'identificar deu errors viaris, ja sigui de situacions inadequades de vianants o de vehicles, o bé senyals incorrectes

- **Joc dels interrogants:** es tracta d'una carpeta que conté l'explicació de diverses situacions viàries que poden ser habituals (exemple: heu sortit de l'escola uns quants amics i sense adonar-vos-en esteu travessant el carrer quan el semàfor és vermell. Què cal fer?) Tot seguit han d'escollir la millor solució entre dues o tres opcions que se'ls proposen.
- **Joc de mímica:** mitjançant l'expressió amb el propi cos han de representar a la resta de companys uns conceptes o unes idees que el joc els proposa i que els observadors han d'endevinar (senyals de trànsit...).
- **Voca-viari:** descriure amb paraules uns conceptes sense indicar de què es tracta per tal que els companys puguin endevinar-ho.

Tercera activitat

Nom: activitat d'avaluació.

Finalitat: posar en comú i reflexionar conjuntament al voltant de les situacions viàries proposades en el joc dels interrogants.

Model d'ensenyament: interactiu.

Agrupació d'alumnes: grup classe.

Descripció: es tracta que cada grup indiqui l'opció que ha triat per a cada situació, que ha d'argumentar i comentar amb tots els companys de la classe. Els monitors fan una síntesi final en forma de norma que pretenen que l'alumne interioritzi per tal que la pugui aplicar en situacions semblants.

7.2.3 DESCRIPCIÓ DEL PROGRAMA PER ALS ALUMNES DEL CICLE SUPERIOR

7.2.3.1 Objectius

Els *objectius didàctics* del Programa d'Educació Viària corresponent al cicle superior de primària concreten els objectius generals i terminals relacionats en cada una de les àrees.

Per a aquest cicle educatiu s'inclouen els objectius didàctics següents:

- Descriure les actituds de respecte i convivència envers les persones que circulen pel carrer o viatgen en transport públic.
- Verbalitzar el comportament correcte envers el material col·lectiu del carrer i els elements de transports públics.
- Expressar-se coherentment en els moments de reflexió col·lectiva sobre fets relacionats amb la circulació com a vianant i com a passatger d'un mitjà de transport públic.
- Enumerar les normes de circulació viària que afecten vianants i conductors d'aplicació més freqüent al propi entorn.
- Ser conscient del perill que suposa circular amb bicicleta o amb monopati.
- Prendre decisions en grup.

7.2.3.2 Continguts

Igual que en el cicle mitjà, els continguts per al cicle superior que hi ha en el Programa d'Educació Viària s'expressen per a cada una de les quatre àrees (Coneixement del Medi, Social i Cultural, Coneixement del Medi Natural, Llengua i Educació Física) i són també una selecció dels que hi ha inclosos en els *Continguts fonamentals d'educació viària* i *Educació viària, finalitats generals*, esmentats en els materials editats pel Departament d'Ensenyament.

En el quadre següent s'inclouen, com a exemple, els continguts referents a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, i s'indica com eren considerats per l'Administració educativa.

Àrea de Coneixement del Medi, Social i Cultural		
Tipologia	Continguts	(Pertinença segons els documents de l'Administració)
Procediments	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Desplaçar-se i orientar-se amb facilitat en llocs coneguts de forma espontània i en els desconeguts, atenint-se a les ordres, les rutes marcades o altres ajuts. 	(Educació viària. Finalitats generals)
Fets, conceptes i sistemes conceptuals	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Adonar-se de l'existència de conflictes relacionats amb la circulació. ▪ Raonar les causes que produeixen bona o mala circulació. 	(Educació viària. Finalitats generals) (Educació viària. Finalitats generals)
Valors, actituds i normes	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sensibilitat pels drets i deures que tenim amb les persones, les unes envers les altres. ▪ Participació i col.laboració en la vida col.lectiva, comportant-se d'acord amb les normes que regulen la vida quotidiana. 	(Continguts fonamentals) (Continguts fonamentals)

7.2.3.3 Activitats

Les activitats que es proposen en la sessió d'educació viària per al cicle superior de primària són les següents:

Primera activitat

Nom: activitat de diagnosi.

Finalitat: introduir el tema i mobilitzar idees dels alumnes sobre comportaments viaris.

Model d'ensenyament: expositiu (transmissiu).

Agrupació d'alumnes: grup classe.

Descripció: es tracta d'un vídeo on a partir d'unes primeres imatges amb diferents senyals de trànsit, es passa a un conjunt de seqüències formades per quatre talls de pel·lícules de 30 segons cada un, amb una música de fons. Es presenten diferents situacions viàries perilloses:

- Un senyor que està creuant un pas de vianants es queda a la meitat del carrer aturat perquè el semàfor ha canviat a vermell.
- Un grup de nois que van en bicicleta, molt ràpidament, fent infraccions de trànsit.
- Unes monges van dins un cotxe ple de globus, cosa que impedeix a la que condueix veure la carretera.
- Després de discutir-se amb una noia, un noi agafa una moto i surt molt ràpidament.

Aquestes quatre situacions es repeteixen a continuació, però amb el so real de les pel·lícules i s'observen les conseqüències de cada una de les situacions.

Durada: 4 min 30s.

Una vegada observades les imatges del vídeo, el monitor planteja oralment als alumnes quin hauria de ser el desenllaç de les diferents situacions exposades, tenint en compte la normativa viària.

Segona activitat

Nom: activitat d'aprenentatge.

Finalitat: fomentar el coneixement viari a través de la participació en un joc de simulació.

Model d'ensenyament: descobriment (actiu).

Agrupació d'alumnes: tres grups (8-9 alumnes).

Descripció: es proposa a cada grup una realitat urbana diferent i s'atorga a cada alumne (disfressat convenientment) el paper d'un personatge. La simulació es conduirà a partir d'un aparell de *walkman* de què cada alumne disposarà i on hi ha una gravació que va indicant qui és el personatge que representa i quines característiques té. S'aniran assenyalant les accions específiques que aquell personatge ha de fer tenint en compte el context urbà que s'intenta simular. En total hi ha 23 personatges. Alguns d'ells són els següents:

- Un grup de nens i nenes que juguen a gomes, un altre a bales i persones que casualment es troben al carrer, com un treballador de la construcció, un escombriaire, un mecànic, una parella que passeja un nen, etc.

També hi ha incidències com ara:

- Una persona que es desmaia, una altra que se li espatlla el cotxe al mig del carrer...

o infraccions que cometen alguns dels personatges:

- Creuar el carrer sense mirar, saltar-se un *stop*, anar sense casc, xutar la pilota, fer caure el carro de la compra d'una vianant, anar amb monopatí per la vorera, creuar el carrer llegint el diari, aparcar en un lloc prohibit...

Aquesta simulació pretén crear un ambient on es produeixin petits conflictes davant els quals cada alumne haurà de prendre decisions i actuar espontàniament. (Exemple: Un nen rep des del *walkman* la instrucció de traspassar el carrer, però al mateix temps n'hi ha un altre que ha rebut la instrucció de caure. El primer personatge haurà de decidir què fa, si passa el carrer o ajuda el que ha caigut.) Es posa a prova cada personatge, el qual ha de triar entre l'ordre que rep o el que passa al seu voltant i actuar en conseqüència.

Tercera activitat

Nom: activitat d'avaluació.

Finalitat: plantejar els conflictes apareguts i reflexionar conjuntament al voltant de les situacions viàries proposades en la simulació.

Model d'ensenyament: interactiu.

Agrupació d'alumnes: grup classe.

Descripció: en finalitzar cada representació, es reconstrueix amb els alumnes que han fet d'espectadors la situació viària simulada i es demana a cada un dels personatges que han actuat quin és el dilema que se li ha presentat i perquè ha actuat d'una o altra manera. Es comenten els arguments de cadascú i entre tots es busca quina podria ser la millor manera d'actuar per a resoldre el conflicte plantejat en la simulació.

7.3. Els resultats de la intervenció a les escoles

El Programa d'Educació Viària del RACC es va posar en funcionament el curs 1994-1995 i és encara avui vigent per als centres que sol·liciten aquesta intervenció. En els seus inicis s'oferia solament als cicles mitjà i superior d'educació primària, però des del curs 1995-1996 es va fer una proposta per al segon cicle d'educació infantil i per al cicle inicial de primària. L'activitat s'ofereix gratuïtament a les escoles públiques, privades i privades concertades que ho sol·liciten.

El grup de monitors que va als centres escolars per a aplicar el Programa d'Educació Viària del RACC realitza, en acabar la seva tasca, una enquesta de valoració sobre l'esmentat Programa. La responen els professors que han assistit amb els seus alumnes a les activitats d'educació viària proposades pels monitors.

D'altra banda, també els monitors que han aplicat el Programa fan una valoració sobre el centre, els professors i els alumnes amb els quals han treballat.

L'objectiu de tota aquesta informació és recollir les primeres impressions del treball dur a terme. No es consulta, però, els alumnes que són d'alguna manera els protagonistes de totes aquestes intervencions.

De les memòries anuals de les quals el RACC disposa sobre el desenvolupament de les activitats se'n poden extraure les dades següents, referides als cicles mitjà i superior de primària:

7.3.1 NOMBRE DE PARTICIPANTS

Des del curs 1994-1995 fins al 1996-1997 han realitzat les activitats del Programa els centres, grups-classes i alumnes següents:

NOMBRE DE CENTRES			
	Públics	Privats	Total
1994-1995	19	17	36
1995-1996	20	22	42
1996-1997	25	13	38

GRUPS CLASSE ATEOS			
	Cicle mitjà	Cicle superior	Total
1994-1995	72	65	137
1995-1996	91	74	165
1996-1997	79	68	147

TOTAL DE NENS/ES ATEOS/ES			
	Cicle mitjà	Cicle superior	Total
1994-1995	1.800	1.650	3.450
1995-1996	2.093	1.676	3.769
1996-1997	2.018	1.530	3.548

La reducció del nombre de centres, grups-classe i alumnes participants des del 1996-1997 pot ser deguda al fet que des del novembre de 1995 també hi ha un programa d'educació viària específic per a l'educació infantil i un altre per al cicle inicial d'educació primària. En diversificar-se l'oferta, hi ha un cert decreixement en les activitats dels cicles mitjà i superior d'educació primària.

7.3.2 AVALUACIÓ DELS PROFESSORS

Els professors que sol·liciten realitzar el Programa d'Educació Viària del RACC amb els seus alumnes han d'estar presents a l'aula durant tota la sessió, ja sigui per a observar quines activitats fan els nens i les nenes de la seva classe o, si cal, col·laborar perquè els monitors puguin desenvolupar la seva tasca amb les millors condicions possibles.

En acabar la sessió, se'ls demana l'opinió que tenen del Programa d'Educació Viària i de la manera com s'ha dut a terme, a partir d'un senzill qüestionari valoratiu que responen en presència dels monitors.

Els resultats recollits des del 1994-1995 fins al 1996-1997 són els següents:

Avaluació dels mestres	Curs	1994-1995	1995-1996	1996-1997
QUINA RESPONSTA HAN TINGUT ELS NENS		<p>45% 39% 16%</p>	<p>56% 40% 2%</p>	<p>58% 40% 2%</p>
QUINA ES LA VOSTRA OPINIO SOBRE L'ACTIVITAT DEL VIDEO		<p>25% 50% 25%</p>	<p>43% 42% 14% 1%</p>	<p>0% 0% 0% 0%</p>
QUINA ES LA VOSTRA OPINIO SOBRE ELS JOCS		<p>41% 47% 12%</p>	<p>56% 35% 8% 1%</p>	<p>59% 40% 1%</p>
REFLEXIO FINAL		<p>36% 56% 8%</p>	<p>46% 44% 9% 1%</p>	<p>55% 44% 1%</p>

M.B. = Molt bé
B = Bè
C = Correcte
M = Malament

M.B. = Molt bé
B = Bè
C = Correcte
M = Malament

M.B. = Molt bona
B = Bona
F = Fluiixa
M.F. = Molt Fluiixa

Com es pot observar en les gràfiques anteriors, les opinions dels professors són altament favorables, tant al Programa com a la resposta participativa dels seus alumnes.

Aquestes dades permeten al RACC seguir endavant amb els programes endegats ja que, al llarg d'aquests tres cursos, no hi ha hagut cap opinió crítica que els faci qüestionar la seva proposta inicial d'activitats per a ensenyar educació viària. Únicament sembla que els mestres troben a faltar materials, iniciatives i recursos per a poder seguir treballant l'educació viària.

La presència dels monitors en el moment en què els professors omplen el qüestionari pot posar en dubte la credibilitat del conjunt de respostes obtingudes.

7.3.3 AVALUACIÓ DELS MONITORS

Els monitors que proposen als alumnes la participació en les activitats del Programa d'Educació Viària del RACC omplen un qüestionari que recull la seva impressió tant del desenvolupament de les propostes i de les incidències que s'han produït com de l'actitud del professor que ha estat present a la sessió i la dels alumnes, i la relació que ha tingut amb tots ells.

En els gràfics que hi ha a continuació s'inclouen les dades obtingudes durant els tres cursos escolars en els quals s'ha aplicat el Programa RACC als cicles mitjà i superior d'educació primària:

Aviació dels educadors	Curs	1994-1995	1995-1996	1996-1997
ACTITUD DEL MESTRE DAVANT LA PROPOSTA		<p>M.B. 38% B 39% P 22%</p>	<p>M.P. 20% P 50% P.P. 26% A 4%</p>	<p>M.P. 18% P 58% P.P. 21% A 3%</p>
	RELACIÓ MESTRE-EDUCADORS	<p>M.B. 8% B 49% P 43%</p>	<p>M.B. 21% B 56% C 9% F 4%</p>	<p>M.B. 22% B 71% F 6% M.F. 1%</p>
	RELACIÓ MESTRE-NENS	<p>M.B. 22% B 67% P 11%</p>	<p>M.B. 21% B 58% C 18% F 3%</p>	<p>M.B. 23% B 67% F 8% M.F. 2%</p>

M.B. = Molt bé
B = Bé
P = Passiva

M.P. = Molt participativa
P.P. = Poc participativa
A = Absent

M.B. = Molt bona
B = Bona
C = Correcta
F = Fluxa

M.P. = Molt participativa
P.P. = Poc participativa
A = Absent

M.B. = Molt bona
B = Bona
F = Fluxa
M.F. = Molt fluxa

Curs		1994-1995	1995-1996	1996-1997
Avaluació dels educadors	PARTICIPACIÓ DEL GRUP: INTRODUCCIÓ	<p>32% 50% 11% 7%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>32% 54% 11% 3%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>40% 55% 5%</p> <p>M.B. B F M.F.</p>
	PARTICIPACIÓ DEL GRUP: JOCS	<p>28% 50% 11% 11%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>31% 57% 10% 2%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>42,5% 51% 6,5%</p> <p>M.B. B F M.F.</p>
	PARTICIPACIÓ DEL GRUP: REFLEXIÓ FINAL	<p>6% 32% 36% 26%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>23% 54% 18% 5%</p> <p>M.B. B C F</p>	<p>35% 53% 11% 3%</p> <p>M.B. B F M.F.</p>
		<p>M.B. = Molt bona B = Bona C = Correcta F = Fluixa</p>	<p>M.B. = Molt bona B = Bona C = Correcta F = Fluixa</p>	<p>M.B. = Molt bona B = Bona F = Fluixa M.F. = Molt fluixa</p>

Com es pot observar, les dades del 1995–1996 i 1996–1997 matisen més les valoracions dels monitors. El canvi d'escala valorativa pot distorsionar la comparació de les dades al llarg dels tres cursos. Tot i això, sembla que se'n pot deduir que les relacions dels monitors amb els professors i els alumnes es mouen dins uns termes que es poden considerar acceptables ja que predominen les valoracions *bons/molt bons* i *participatius/molt participatius*.

Sorprèn una mica més la valoració referida al Programa on, si bé les respostes reflecteixen un desenvolupament dins d'uns límits acceptables, també hi ha respostes que s'agrupen a la banda més baixa de l'escala valorativa, especialment les referides a la reflexió final. Això podria induir a pensar que els alumnes, després de dues hores d'activitats, estan una mica fatigats i, per tant, als monitors els costa més implicar-los a participar activament en les activitats finals d'educació viària.

7.4. Recapitulació

En aquest capítol s'ha presentat el Programa que el Reial Automòbil Club de Catalunya imparteix als centres escolars per tal de treballar l'educació viària.

El RACC és una institució de la societat civil que té una àmplia presència a Catalunya des del 1906. Des de fa anys considera que una de les línies prioritàries de la institució ha de ser l'educació viària per tal de formar infants i joves, i aconseguir en un futur una mobilitat ordenada i una participació responsable de les persones.

El capítol, a més de descriure el procés que al llarg dels anys ha seguit el RACC per a impartir educació viària, se centra, bàsicament, en els programes que du a terme en l'actualitat. Així, doncs, en un bloc del capítol hi ha una referència detallada de com es concreten en els cicles mitjà i superior d'educació primària les propostes d'educació viària d'aquesta institució. Es descriuen les diferents fases de cada Programa, les activitats que es proposen als nenes i les nenes i la intencionalitat que tenen.

Es pot considerar que el RACC ensenya educació viària per a formar els conductors del futur. Durant anys les seves propostes eren un complement ofert a les escoles, però en l'actualitat hi ha un clar interès per a adequar-les al currículum vigent i vincular-les-hi en la mesura del possible.

Els trets definidors dels programes d'educació viària comprenen un excés de tipologies d'objectius, finalitats o declaracions sobre l'avaluació. Sembla com si s'hagués volgut partir d'un document molt formal, cosa que contrasta amb unes activitats que són molt pràctiques i en cap cas no inclouen una comprovació de si els alumnes han assolit les finalitats, els objectius i els continguts plantejats inicialment.

Si bé des de la proposta del RACC es considera que l'educació viària ha de tenir un tractament transversal (per tant, ha d'estar en el currículum de les àrees), el Programa d'Educació Viària és solament un conjunt d'activitats que comencen i acaben en ells mateixes sense estar emmarcades en una proposta més àmplia.

Finalment, els resultats dels qüestionaris valoratius dels professors i dels monitors semblen indicar que el Programa d'Educació Viària està ben acceptat i valorat pels professors. Bona prova d'això és que el RACC ha d'atendre cada curs un nombre superior de demandes.

El lloc, no el sé, ni el temps, ni la distància
i de saber que sé tan poca cosa
n'he fet raó suficient per viure,
fona i escut, vehicle de creixença.

Miquel Martí i Pol

CAPÍTOL 8

LA VALIDACIÓ QUANTITATIVA DEL PROGRAMA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DEL RACC PER ALS CICLES MITJÀ I SUPERIOR DE PRIMÀRIA

En aquest capítol es descriu el procés seguit en la validació del Programa d'Educació Viària del RACC. Es tracta de la primera fase de la validació, per tant és un estudi descriptivoquantitatiu a partir de les opinions del professorat dels cicles mitjà i superior d'educació primària.

S'estableixen els criteris que cal tenir en compte per a la validació. Aquests es materialitzen en un instrument de valoració senzill, un qüestionari, que permet obtenir l'opinió de cada un dels professors que ha participat amb els seus alumnes al Programa d'Educació Viària del RACC. Les dades obtingudes hauran d'analitzar-se i valorar-se per a obtenir una primera aproximació sobre que pensen els professors.

Els resultats d'aquesta primera fase permetran concretar i reestructurar, si s'escau, el disseny de les fases posteriors per a completar la validació del Programa d'Educació Viària del RACC.

Els subapartats que configuren aquest capítol són els següents:

- 8.1. Context de la primera fase de la validació.
- 8.2. Els participants en la primera fase de la validació.
- 8.3. Anàlisi de les opinions dels professors.
- 8.4. Consideracions derivades de la primera fase de la validació.
- 8.5. Recapitulació.

8.1. Context de la primera fase de la validació

Si bé en el capítol 4 d'aquesta recerca ja s'ha fet una primera aproximació al procés que cal seguir per a la validació d'una proposta educativa, en el primer bloc del present capítol és necessari concretar i ampliar alguns aspectes. Per aquest motiu hi ha una explicació detallada de les finalitats proposades, de l'instrument utilitzat per a recollir les opinions dels mestres i del procés de recollida i tractament de dades. Amb tota aquesta informació es podrà realitzar una primera aproximació als aspectes més interessants que aquestes aporten, així com enfocar les fases de validació posteriors del Programa d'Educació Viària del RACC.

8.1.1 PUNT DE PARTIDA DE LA RECERCA

Com ja s'ha assenyalat, la validació dels programes d'educació viària per als cicles mitjà i superior d'educació primària parteix d'una demanda feta pel RACC. Aquests programes van iniciar-se el curs 1994-1995, i es van oferir a tots els centres de Catalunya, públics i privats, que prèviament havien manifestat el seu desig de participació a partir de la informació que el RACC va donar a conèixer en una fira, el Saló de l'Ensenyament, que va tenir lloc en el recinte de la Fira de Barcelona, el mes de març de 1994.

Durant el primer any d'aplicació del Programa RACC d'educació viària es van atendre les sol·licituds de 36 centres des del novembre de 1994 fins al juny de 1995, que corresponien a 134 grups classe, dels quals 71 eren del cicle mitjà i 63 del cicle superior de primària.

8.1.2 OBJECTE D'ESTUDI, FINALITATS I QÜESTIONS PLANTEJADES

En la primera fase de validació del Programa del RACC es pretén, com ja s'ha indicat, realitzar una primera aproximació a la valoració que els professors, participants junt amb els seus alumnes en el Programa, expressen respecte del conjunt d'activitats que aquest proposa.

Es pretén analitzar els aspectes següents:

- Delimitar les categories i els àmbits que configuren el Programa i que intervenen en l'organització, el funcionament i els resultats obtinguts.

Tenint en compte la singularitat de la proposta del Programa d'Educació Viària del RACC, era necessari plantejar quins aspectes havia d'incloure la recerca per tal de conèixer l'organització i el funcionament del mateix Programa, així com les opinions del professorat que havia sol·licitat participar-hi.

A partir de la delimitació dels aspectes a investigar, es va decidir elaborar com a instrument de valoració un qüestionari que fos entenedor i àgil per al professorat que l'havia d'utilitzar.

- Analitzar la situació de l'educació viària en els centres educatius i les concepcions que en tenen els professors i les professores.

Un dels primers aspectes que cal indagar és de quina manera es plantegen els centres i els professors l'educació viària, quin tractament té i en quin context s'ensenya. En definitiva, es tracta de situar la concepció que tenen els professors d'aquest eix transversal per tal de contextualitzar les opinions que posteriorment donaran respecte del Programa d'Educació Viària del RACC.

- Analitzar i valorar les dades obtingudes, així com els suggeriments formulats pels professors.

Es tractava de buscar la coherència del Programa RACC, valorar les opinions dels professors i evidenciar les objeccions aportades respecte del conjunt d'activitats a fi de facilitar les possibles revisions.

Calia contrastar també l'ús d'un programa extern per a l'aprenentatge de l'educació viària amb la importància que els professors atorguen a aquest eix transversal dins el conjunt del currículum, i com l'educació viària hi queda articulada.

- Obtenir dades significatives per tal de poder iniciar la segona fase de la recerca.

Les respostes del professorat consultat en aquesta primera fase servien per a orientar les fases posteriors de la recerca per tal de disposar finalment de prou informació per a poder ser contrastada i orientar les valoracions i els suggeriments finals.

8.1.3 L'INSTRUMENT DE VALORACIÓ: EL QÜESTIONARI

En el camp educatiu no ha estat gaire freqüent, fins fa poc temps, fer valoracions dels programes que s'apliquen. El criteri utilitzat més sovint a l'hora de decidir la validesa d'unes activitats educatives ha estat la intuïció del professorat, mitjançant la qual es valorava el grau de funcionalitat.

Actualment, sense deixar de banda l'opinió dels professionals de l'educació, es considera que per tal de donar opinions sobre els programes educatius, cal fer ús d'instruments de valoració més objectius. Les dades referents a un programa educatiu i a la seva implementació han de permetre poder extraure valoracions sobre la seva funcionalitat, eficàcia i eficiència.

Com ja s'ha indicat en el capítol 4 per a la primera fase de la validació del Programa d'Educació Viària del RACC per als cicles mitjà i superior de primària, va ser necessari elaborar un instrument que tingués en compte les característiques singulars de la validació que s'iniciava. Es va optar per un qüestionari, ja que permetia reunir dades per a descriure les condicions existents, identificar normes o patrons amb els quals comparar les condicions existents o determinar les relacions entre esdeveniments específics en un moment particular (Nisbet-Entwistle, 1980; Cohen- Manion, 1990).

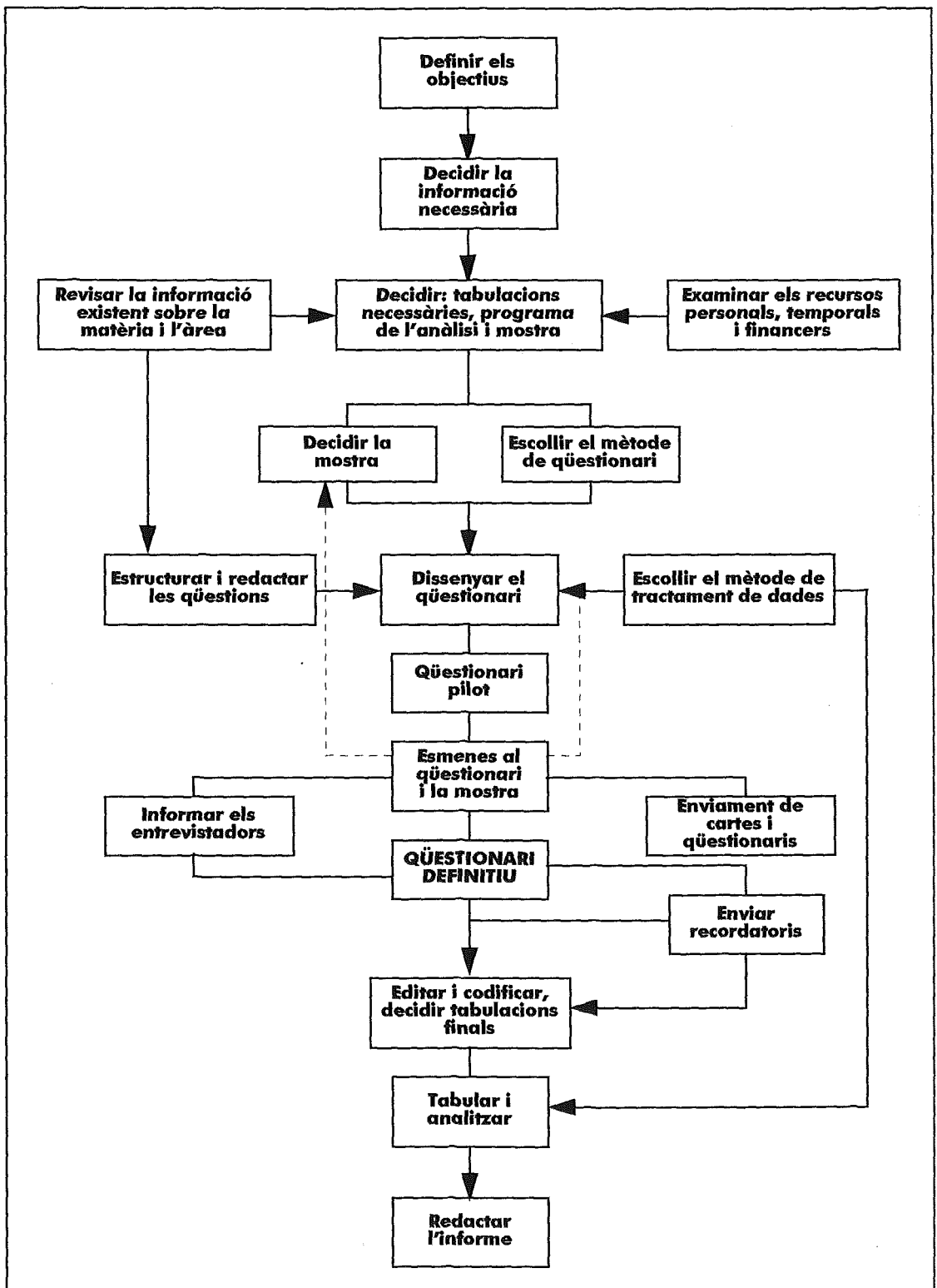
Bisquerra (1989) indica que els qüestionaris són un conjunt més o menys ampli de preguntes que es consideren rellevants per als temes que són objecte d'estudi i que per a elaborar-los cal tenir en compte, bàsicament, tres aspectes: les finalitats de l'estudi, la definició de les variables que seran objecte d'estudi i, finalment, la formulació de les preguntes. En la recerca, les finalitats estaven ja definides, tal com s'ha explicat en el punt anterior.

El qüestionari aportaria dades quantitatives. Els resultats quantitius tenen, però, unes limitacions que es concreten bàsicament en el fet que molt sovint el professor ha de simplificar en excés la seva resposta, ja que com que es tracta d'un qüestionari tancat són difícils les matisacions. La visió del fenomen que s'analitza pot ser, doncs, una mica simplista i/o superficial, si bé expressa tendències generals.

En el qüestionari, a fi de solventar les dificultats que presenta una única resposta tancada, es va donar opció a alguns aclariments mitjançant la incorporació de preguntes com ara: "*quines?, quins títols, etc.*", per tal de concretar, enriquir i matisar la resposta dels mestres.

El procés d'elaboració i obtenció d'informació a partir d'un qüestionari es recull en l'esquema que s'inclou a continuació:

PASSOS EN LA PLANIFICACIÓ D'UN QÜESTIONARI

Font: Adaptació de Cohen-Manion (1990).

8.1.3.1 Categories, àmbits de qualificació i indicadors

Per a la definició de les variables en el qüestionari, i a fi de poder ordenar fàcilment les diferents informacions, es van establir quatre categories, cada una de les quals agrupa diferents àmbits de qualificació que intervenen i configuren el Programa d'Educació Viària, la seva organització i el propi funcionament.

S'entén per categoria els diversos aspectes o dimensions que incideixen en un programa educatiu. Cada una de les categories inclou diferents àmbits o conjunt de factors que descriuen les distintes dimensions de cada una, els elements que la integren, les opinions i els judicis dels usuaris, professionals, etc.

Les categories i els àmbits establerts en el qüestionari per a la valoració del Programa d'Educació Viària són els que s'inclouen en el quadre que hi ha a continuació:

CATEGORIES I ÀMBITS DE QUALIFICACIÓ DEL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

CATEGORIA	ÀMBIT DE QUALIFICACIÓ
Implicació de l'educació viària en el currículum	Existència de l'educació viària en el Projecte Curricular Existència de l'educació viària en la programació de curs o cicle Tractament de l'educació viària
Aprenentatges realitzats a partir del Programa RACC	El Programa RACC d'Educació Viària possibilita l'adquisició de nous coneixements Metodologia didàctica del Programa Avaluació dels aprenentatges
Ambient de l'aula	El Programa fomenta la socialització dels alumnes Relacions educadors/alumnes Clima d'aula Temporalització de les activitats
Material	Mitjans didàctics utilitzats per a desenvolupar el Programa

Aquestes categories i àmbits es descriuen a partir d'uns indicadors de qualitat que poden definir-se com l'estat ideal d'un factor o d'una variable. Es tracta, doncs, d'uns senyals que permetin detectar amb facilitat les discrepàncies o les similituds entre allò que es considera l'estat ideal i la realitat vigent a l'hora d'aplicar el Programa RACC d'Educació Viària.

Per a establir aquests indicadors de qualitat, s'han tingut en compte diferents aspectes per tal de precisar cada un dels factors o components educatius, tots ells d'una gran complexitat i que poden concretar-se en:

- Rellevància, en el sentit que siguin factors que es considerin influents per a la qualitat del Programa.
- Comprensibilitat, en el sentit que prevegin tota la complexitat que puguin adquirir aquests factors.
- Claredat i concreció, per tal d'evitar formulacions massa generals o de terminologia ambigua.
- Operativitat, en el sentit que permetin obtenir informacions adequades amb les quals es puguin prendre decisions de millora, si s'escau.

També s'han tingut en compte a l'hora d'establir els indicadors de qualitat les informacions obtingudes a partir de:

- Les entrevistes amb les persones que han dissenyat el conjunt d'activitats que configuren el Programa.
- L'observació de l'aplicació de l'esmentat Programa en alguns centres educatius.
- Els qüestionaris d'avaluació que el professorat omple després d'haver fet l'activitat amb el seu alumnat (aquestes dades ja s'han exposat en el capítol 7).

8.1.3.2 Formulació de les preguntes del qüestionari

Per a la formulació de les preguntes del qüestionari es van tenir en compte aspectes com ara: evitar les preguntes tendencioses que indueixen a confusió pel fet d'estar formulades en un llenguatge excessivament culte o complex, que no produeixin actituds de rebuig o contrarietat en el professorat (Cohen-Manion, 1990).

El qüestionari resultant (vegeu annex 4) consta de dues parts. En una primera hi ha recollides les respostes a les dades personals, per tal de concretar les característiques del col·lectiu de professors que han participat en la valoració. Les respostes són fàcilment categoritzables: edat, sexe, anys en la professió, etc.

La segona part del qüestionari està integrada pels àmbits, les categories i els indicadors ja explicats que es formulaven mitjançant preguntes per a les quals hi havia dos tipus de resposta: una primera que era dicotòmica (sí/no) i una segona que es responia a partir d'una escala de valoració (molt, força, poc, gens). La majoria de les preguntes tenien una resposta tancada, excepte en alguns casos que eren semitancades, ja que hi havia a més de l'escala de valoració una proposició oberta (altres?, quins?...), com ja s'ha explicat.

Per comprovar la idoneïtat del qüestionari es va fer una prova pilot que es va passar a cinc professors, els quals van indicar algunes observacions que es van tenir en compte en la redacció definitiva.

8.1.4 ÀMBIT D'APLICACIÓ

Per a obtenir un ventall ampli d'opinions, el qüestionari va enviar-se durant el mes de gener del 1996 al professorat dels cicles mitjà i superior d'educació primària que va participar en el Programa RACC d'educació viària durant el curs 1994-1995 i el primer trimestre del 1995-1996.

Prèviament hi va haver una trucada telefònica al director de cada un dels centres participants, en la qual se l'informava del procés de valoració que s'iniciava, les finalitats que tenia i se li demanava la seva col·laboració a fi que es retornés el qüestionari degudament emplenat.

D'altra banda, el qüestionari tramès s'acompanyava d'una carta de presentació en la qual s'explicaven, breument, les finalitats de la validació del Programa d'Educació Viària, així com algunes normes per a emplenar-lo. S'inclouia també en la tramesa el sobre per al retorn del qüestionari, amb l'adreça i el franqueig corresponent. Es va enviar a 134 professors. El nombre de centres i professorat que comprenia aquest recull d'informació era el següent:

	Centres		Professorat	
	Total	%	Total	%
1994-1995	36	73,4	134	73,2
1r trimestre 95-96	13	26,5	49	26,7
Total	49	100	183	100

8.1.5 EL PROCÉS DE RECOLLIDA DE DADES

El qüestionari va enviar-se durant el mes de gener de 1996. El retorn de la informació va ser força lent, cosa que va retardar l'anàlisi i valoració de les respostes. L'estudi que hi ha a continuació reflecteix totes les respostes retornades entre els mesos de gener i març de 1996.

Les respostes rebudes són les següents:

	Centres		Professorat	
	Total	%	Total	%
1994-1995	17	70,8	49	66,2
1r trimestre 95-96	7	29,1	25	33,7
Total	24	100	74	100

Comparació entre els qüestionaris enviats i les respostes rebudes:

	CENTRES			PROFESSORS		
	Qüestionaris enviats	Qüestionaris rebuts		Qüestionaris enviats	Qüestionaris rebuts	
		Total	%		Total	%
1994-1995	36	17	47,2	134	49	36,5
1r trimestre 95-96	13	7	53,8	49	25	51,0
Total	49	24	48,9	183	74	40,4

8.2. Els participants en la primera fase de la validació

Per a situar les opinions dels professors que han participat en la primera fase de la recerca, cal conèixer prèviament les principals característiques d'aquest col·lectiu, així com les dels centres en què desenvolupen la seva tasca professional.

8.2.1 EL PROFESSORAT QUE HA PARTICIPAT EN EL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

Les qüestions que es plantegen en aquest bloc de preguntes tenen com a finalitat elaborar el perfil del professorat que ha participat en el Programa RACC d'educació viària, tant en el 1994-1995 com en el primer trimestre del 1995-1996.

Els aspectes que es definiran són els següents:

- Característiques del col·lectiu.
- Titulació.
- Anys de docència.
- Docència actual.
- Canvis en la docència respecte del 1994-1995.
- Síntesi: el professorat que ha participat en el Programa RACC d'Educació Viària.

8.2.1.1 Característiques del col·lectiu

La primera característica que defineix el professorat que ha participat en el Programa RACC d'Educació Viària és la proporció d'homes i de dones que treballen en els cicles mitjà i superior de l'etapa d'educació primària.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 74

No responen = 0

Edat Sexe	-20	20-25	25-30	30-35	35-40	40-45	45-50	+50	Total absolut	Percentatge
Homes	-	1	1	2	4	1	3	1	13	17,5
Dones	-	3	4	14	11	14	7	8	61	82,4

El professorat que ha participat en el Programa és majoritàriament de sexe femení.

Un dels fets que cal subratllar és l'edat dels mestres participants en el Programa. Es tracta d'un col·lectiu d'edat ja madura que té entre 30 i 50 anys (75,5%) i que, per tant, porta uns quants anys ensenyant.

Cal destacar també que hi ha el mateix nombre de professorat jove, entre 20 i 30 anys, que el que sobrepassa els 50, cadascun representa el 12,1%.

No hi ha cap professor/a que tingui menys de 20 anys.

8.2.1.2 Titulació

Aquesta qüestió fa referència al títol universitari amb el qual el professorat consultat exerceix la professió. Segons la normativa establerta per l'Administració educativa, per a poder treballar als cicles mitjà i superior de l'etapa d'educació primària es requereix, com a mínim, tenir la diplomatura de mestre.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 67

No responen = 7

QUADRE 1

	MESTRES		LLICENCIATS		MESTRES I LLICENCIATS	
	Total	%	Total	%	Total	%
Homes	10	14,9	1	1,4	0	0
Dones	46	68,6	5	7,4	5	7,4
Total	56	83,5	6	8,9	5	7,4

QUADRE 2

Sexe	MESTRES					
	Títol Infantil	Generalista	Ciències Socials	Matemàtiques i Ciències	Filologia	Ed. Física
Homes	-	3	4	1	2	-
Dones	1	12	10	8	14	1

QUADRE 3

Sexe	LLICENCIATS			
	Títol Història	Ciències Educació	Psicologia	Filologia
Homes	1	-	-	-
Dones	2	1	1	1

QUADRE 4

Sexe	MESTRES I LLICENCIATS				
	Títol Filologia C. Educació	C. Socials C. Educació	C. Socials Geografia	Mat./Ciènc. Psicologia	Generalista C. Educació
Homes	-	-	-	-	-
Dones	1	1	1	1	1

ALTRES ESTUDIS	
Homes	2
Dones	11

Com es pot observar en el quadre 1, el professorat d'aquesta etapa que ha participat en el Programa RACC té majoritàriament la titulació de mestre, encara que hi ha alguns llicenciats i un grup, també reduït, que tenen les dues titulacions, són mestres i llicenciats.

Els quadres 2, 3 i 4 ens indiquen les especialitats del professorat en cada una de les titulacions. Les respostes referents a l'especialitat dels mestres són una mica confuses, ja que atesa l'edat de molts d'ells, en el moment en què vam seguir els seus estudis no hi havia especialització, sinó que l'únic títol era el de mestre. Això ens fa suposar que si bé tots ells són mestres generalistes, poden haver adquirit l'especialització o bé mitjançant el pla d'estudis que han cursat o bé perquè de vegades hi ha una certa especialització en el mateix centre. És probablement aquest el sentit que alguns d'ells donen a la pregunta que se'ls formula.

Quant als llicenciats o als que són mestres i llicenciats a la vegada, el percentatge és baix i majoritàriament són les dones les que aconseguen aquesta formació superior.

També és el col·lectiu de dones el que ha ampliat la seva formació. Els títols pels quals han optat són els de mestra de català, pedagogia terapèutica o el postgrau de logopèdia.

Cal destacar també el fet que hi ha set persones que no responen la pregunta que es va formular a l'enquesta. Per l'edat que tenen, tots ells de més de 40 anys, podem pensar que es tracta de persones sense títol universitari per a exercir la professió.

8.2.1.3 Anys de docència

Es tracta de determinar en aquesta qüestió el nombre d'anys que el col·lectiu consultat porta en la professió docent.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 74

No responen = 0

Anys	1r any	1-2	3-5	6-10	11-15	16-20	+20 anys
Sexe							
Homes	-	-	1	2	3	2	5
Dones	1	-	3	7	17	12	21

La major part del professorat té una llarga experiència docent, cosa que està en relació amb l'edat del col·lectiu.

Solament hi ha un cas d'una mestra que s'ha iniciat aquest any en la professió.

Es tracta, per tant, d'un col·lectiu que majoritàriament ha viscut les noves propostes de la Reforma dels plans d'estudi per a l'etapa de primària, per la qual cosa l'interès per l'ensenyament de l'educació viària sembla que pot tenir relació amb aquestes propostes i, en especial, amb l'aparició de la transversalitat.

8.2.1.4 Docència actual

Aquesta qüestió pretén conèixer en quin nivell educatiu treballa el professorat durant aquest curs 1995-1996.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 74

No responen = 0

Docència 95-96	Infantil	Cicle Inicial	Cicle Mitjà	Cicle Superior	7è / 8è	Suport	Coordi-nació
Sexe							
Homes	-	1	5	5	-	2	-
Dones	1	2	31	19	7	-	1

Lògicament, en els cicles mitjà i superior de l'etapa d'educació primària és on es concentra la major part de la docència del professorat durant aquest curs. S'intueixen alguns canvis, ja que hi ha respostes que comprenen tots els cicles de primària, així com l'etapa d'infantil, l'antiga EGB o activitats de suport o gestió.

8.2.1.5 Canvis en la docència respecte del curs anterior

Aquesta qüestió té com a finalitat constatar els canvis que s'han produït en la docència del professorat entre els cursos 1994-1995 i l'actual 1995-1996.

Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 74

No responen = 0

Sexe	Mateix encàrrec docent	Canvi dins el mateix cicle	Canvi dins la mateixa etapa	Primer any de docència	Canvi mestre/a de suport
Homes	6	3	2	-	2
Dones	27	20	13	1	-

Cal tenir present que el professorat que pertany als cicles mitjà i superior de l'etapa d'educació primària són els participants del Programa RACC d'Educació Viària que estem avaluant.

La major part del professorat treballa durant el curs 1995-1996 en el mateix nivell que l'any anterior.

S'han esdevingut, però, alguns canvis. La majoria es produeixen dins el mateix cicle, però també en altres nivells de la mateixa etapa educativa.

Si tenim en compte que la major part del col·lectiu té el mateix encàrrec docent, això ens fa pensar que el model que majoritàriament se segueix en els centres és el de professor/curs propi de l'antiga educació general bàsica.

L'aplicació de la Reforma ha suposat un nou model, el de professor/cicle, segons el qual cada professor resta amb els mateixos alumnes durant dos cursos. Aquest model permet, a més d'un major coneixement dels nois i les noies per part del professor, un ensenyament molt més adaptable al ritme de cada un d'ells i una constatació dels avenços no pas a final de cada curs, sinó de cada cicle. És, doncs, una aportació que la Reforma per tal d'aconseguir un ensenyament molt més comprensiu.

La dualitat dels dos models en el professorat consultat fa pensar en el període de transició que hi ha en l'ensenyament obligatori mentre no estigui del tot implantada la Reforma.

8.2.1.6 Síntesi: el professorat que ha participat en el Programa RACC d'Educació Viària

Ens trobem davant d'un col·lectiu professional integrat majoritàriament per dones. La major part dels membres d'aquest col·lectiu superen els 30 anys, és a dir, porten ja uns quants anys ensenyant. Es tracta d'un col·lectiu que es manté força estable en el seu lloc de treball.

La titulació predominant és la de mestre d'educació primària, amb l'especialitat de Ciències Socials que destaca per sobre de la resta. Pot ser aquesta una raó que expliqui el seu interès per l'educació viària?

Una vegada vistes les característiques del col·lectiu, les qüestions sobre les quals podem interrogar-nos són les següents:

- Per què un col·lectiu d'aquesta edat vol introduir l'educació viària en l'ensenyament?
- Per què opta pel Programa del RACC?
- La titulació de mestres especialitzats en Ciències Socials és la que fa que hi hagi interès per l'educació viària?
- La Reforma de l'ensenyament primari és la que ha induït el professorat a interessar-se per l'educació viària?
- Quina continuïtat tindrà l'educació viària si el professorat d'un curs a l'altre canvia de cicle o d'etapa educativa?

No apareix en les dades referides als participants (o presentades fins ara) cap raó o argument que expliqui *a priori* el seu interès per l'educació viària, a part del fet de la Reforma o de la titulació dels especialistes en Ciències Socials.

8.2.2 ELS CENTRES QUE S'HAN ACOLLIT AL PROGRAMA RACC D'EDUCACIÓ VIÀRIA

En aquest bloc interessava analitzar la tipologia (pública/privada, gran/petita) i la localització dels centres que utilitzen el Programa RACC per a comprovar la incidència d'aquests dos aspectes en l'interès per incorporar l'educació viària en la pràctica d'ensenyar.

Els aspectes a definir són els següents:

- La titularitat dels centres.
- La localització dels centres.
- El nombre de línies del centre.
- La ràtio alumnes/aula.
- El curs escolar en què van participar en el Programa.
- Síntesi: els centres que s'han acollit al Programa RACC d'Educació Viària.

8.2.2.1 La titularitat dels centres

Per a determinar la titularitat dels centres s'ha fet ús de la classificació establerta a la Llei orgànica del dret a d'educació (LODE), de 1985.

Segons la LODE, els centres docents poden ser públics o privats. Els centres públics són aquells en què el titular és un poder públic. Són centres privats aquells el titular dels quals és una persona física o jurídica de caràcter privat. Els centres privats sostinguts amb fons públics són els centres concertats.

	Nombre de centres	%
Públic	11	45,8
Privat	1	4,1
Privat concertat	12	50

Els centres en els quals s'ha intervingut es reparteixen entre els que són de titularitat privada concertada i els que són públics. L'únic centre de titularitat totalment privada era una escola d'educació especial.

8.2.2.2 La localització dels centres

El Programa RACC d'Educació Viària és una oferta que s'adreça a tots els centres d'educació primària de Catalunya que vulguin acollir-lo.

Per a facilitar la classificació quant a la implantació territorial dels centres participants, s'ha fet ús de la distribució del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, que estableix set delegacions territorials: Barcelona ciutat, Barcelona comarques, Baix Llobregat, Vallès Occidental, Girona, Lleida, Tarragona.

Delegacions territorials	Centres públics	Centres privats	Centres privats concertats	Total	%
Barcelona ciutat	2	-	5	7	29,1
Barcelona comarques	2	-	4	6	26,0
Baix Llobregat	1	-	1	2	8,3
Vallès Occidental	2	1	1	4	16,6
Girona	1	-	1	2	8,3
Lleida	2	-	-	2	8,3
Tarragona	1	-	-	1	4,1
Total	11	1	12	24	100
%	45,8	4,1	50,0	100	-

La major part dels centres que han participat en el Programa RACC es localitzen a les delegacions territorials de Barcelona, sigui quina sigui la seva titularitat.

La implantació del Programa a la resta del territori és molt feble.

8.2.2.3 El nombre de línies del centre

Una de les característiques atribuïble als centres docents és el nombre de línies que té. Els centres d'una sola línia són aquells que tenen un grup d'alumnes per a cada nivell educatiu del període que imparteix.

El descens de la natalitat ha implicat la reconversió d'alguns centres, que han hagut de reduir el nombre de línies.

Titularitat	Una	Dues	Tres	Més de tres	En reconversió
Línies					
Públic	4	3	2	0	2
Privat	-	-	-	1	0
Privat concertat	7	2	1	2	0

Els centres públics que han participat en el Programa són majoritàriament d'una o dues línies. Dos d'aquests centres es troben en reconversió de dues a una línia a causa, com ja s'ha indicat, de la davallada de la natalitat.

Quant als centres privats concertats, predominen els d'una línia, si bé cal remarcar que és en aquest grup on hi ha dos centres de més de tres línies.

Respecte de l'escola de titularitat privada, cal indicar que si bé consta com a centre de més de tres línies, com que és un centre d'educació especial els agrupaments de l'alumnat són molt més flexibles i adaptables a les activitats que s'hi fan; per tant, és difícilment comparable a la resta de centres, per la qual cosa no apareix reflectit en el gràfic.

8.2.2.4 La ràtio alumnes/aula

S'entén per ràtio alumnes/aula la mitjana d'alumnes que hi ha en cada aula d'un centre educatiu.

La davallada de la natalitat ha fet variar considerablement la ràtio en un breu període d'anys.

La validació quantitativa del Programa d'Educació Viària del RACC per als cicles mitjà i superior de primària

Ràtio							
Titularitat	-15	15-20	20-25	25-30	30-35	+ 35	Resposta irregular
 Públic	1	2	3	1	-	-	4
 Privat	1	-	-	-	-	-	-
 Privat concertat	-	-	3	4	2	-	3

En els centres que han participat en el Programa s'observa, en general, una ràtio alumnes/aula més alta en els que són de titularitat privada concertada que en els públics.

Cal indicar que entre alguns professors hi ha una certa confusió entre la ràtio alumnes/aula del centre i el nombre d'alumnes que aquest curs tenen a l'aula, per la qual cosa s'han inclòs les respostes en el grup de *resposta irregular*.

Com en el cas anterior, no apareix en el gràfic la resposta del centre privat d'educació especial ateses a les seves singulars característiques.

8.2.2.5 El curs escolar en què van participar en el Programa

Aquesta qüestió té com a finalitat determinar en quin curs acadèmic van participar els centres en el Programa RACC d'Educació Viària.

Curs Participació			
Titularitat	94-95	95-96	94-95 95-96
 Públic	8	3	-
 Privat	8	3	1
 Privat concertat	1	-	-

La major part dels centres enquestats van participar el primer any en què s'inicià el Programa RACC d'Educació Viària.

Cal fer esment del centre que va participar en el Programa durant els anys 94-95 i 95-96. En principi, aquesta és una situació singular, ja que com que té diverses línies es van fer part de les intervencions un any i la resta l'any següent. En cap cas, però, es tracta de la repetició del Programa en un mateix nivell.

8.2.2.6 Síntesi: els centres que s'han acollit al Programa RACC d'Educació Viària

Els centres que han participat en el Programa RACC són privats concertats i públics, gairebé distribuïts homogèniament. Predominen els que tenen una o dues línies.

Es localitzen, majoritàriament, a les delegacions territorials de Barcelona i a les comarques de Barcelona. Hi ha molt poca incidència en els centres dependents de les delegacions de Girona, Lleida i Tarragona.

Tant el nombre de línies del centre com la ràtio alumnes/aula són inferiors en els centres públics que en els privats concertats.

La participació dels centres en el Programa RACC d'Educació Viària es va dur a terme sobretot durant el curs 94-95.

No sembla que ni la localització ni la tipologia siguin aspectes que permetin comprendre les raons per les quals els centres han decidit seguir el Programa RACC d'Educació Viària.

Aquesta tipologia de centres ens porta a formular-nos les preguntes següents:

- A quin tipus de centre interessa més l'educació viària?
- Als públics o als privats?
- Als de Barcelona o als de la resta de Catalunya?
- Als centres petits o als grans?
- Té continuïtat el programa en els centres?

8.3. Anàlisi de les opinions dels professors

L'anàlisi de les opinions dels professors s'ha dividit en quatre blocs diferents seguint els criteris establerts en el qüestionari enviat.

Els blocs establerts són els següents:

- La implicació de l'educació viària en el currículum.
- Els aprenentatges realitzats pels alumnes a partir del Programa d'Educació Viària del RACC.
- L'ambient de l'aula.
- El material emprat.
- Opinions finals.

8.3.1 IMPLICACIÓ DE L'EDUCACIÓ VIÀRIA EN EL CURRÍCULUM

A partir del currículum establert pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya per a l'etapa d'educació primària (Decret 95/1992, de 28 d'abril; DOGC 1593 de 13/5/92), els equips de professors han de desplegar i concretar les propostes de l'Administració educativa, tenint en compte la realitat dels alumnes del propi centre. Aquesta concreció és el que s'anomena Projecte Curricular de Centre.

Elaborar el Projecte Curricular de Centre és una tasca d'equip i implica que els professors reflexionin conjuntament sobre quins continguts s'han d'ensenyar i per què cal ensenyar-los, de quina manera ordenar-los per a poder establir seqüències d'aprenentatge, quan és convenient ensenyar-los, etc.

El primer aspecte per reflexionar i, per tant, la primera de les categories que es va creure convenient de desenvolupar va ser la que planteja quines referències hi ha en el Projecte Curricular respecte de l'educació viària i quines finalitats se li atribueixen.

Abans d'examinar el Programa RACC d'Educació Viària, calia indagar sobre aquests aspectes. Es tractava, bàsicament, de comprovar de quina manera cada centre i el conjunt del professorat es plantegen l'educació viària, si té un tractament planificat en el centre o bé si és fruit d'un treball ocasional, si és entesa com la transmissió d'un seguit de normes i comportaments o bé pretén desenvolupar hàbits d'autonomia i reflexió en l'alumnat.

L'objectiu, doncs, és situar-nos en el context en què els professors es mouen a l'hora de plantejar-se l'educació viària i, a partir d'això, obtenir dades que ens ajudin a interpretar la valoració que fan del Programa RACC d'educació viària i fer previsions respecte de la continuïtat d'aquests ensenyaments.

Dins d'aquesta categoria s'analitzaran tres àmbits diferents:

- L'existència de l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre.
- L'existència de l'educació viària en la programació de curs, cicle o etapa.
- El tractament de l'educació viària.

Cada un d'aquests àmbits té uns indicadors de qualitat que són els que se sotmeten a la reflexió dels professors, els quals han d'establir:

- a) Una resposta afirmativa o negativa segons quin sigui el seu parer, respecte d'aquell indicador.
- b) Una valoració d'aquell indicador en el cas que hagin respost afirmativament la primera part.

En les pàgines següents s'exposen els indicadors plantejats, què es volia esbrinar de cada un, el nombre de professors que han respost la qüestió plantejada i els que han omès la resposta.

8.3.1.1 L'existència de l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre

L'educació viària apareix en el currículum prescrit per l'Administració educativa dins els anomenats eixos transversals, és a dir, com uns coneixements que han de formar part del procés d'ensenyament i aprenentatge a causa de la transcendència i rellevància social que se'ls atribueix.

Són considerats eixos transversals els aspectes educatius relacionats amb el consum, el medi ambient, la salut, la pau, la seguretat viària, etc. Segons s'indica en el currículum prescrit, aquests aspectes han d'incloure's en el Projecte Curricular de Centre i tractar-se de forma interdisciplinària.

La concreció d'aquests aspectes en el qüestionari per als professors va partir, justament, de la constatació de si en el Projecte Curricular dels diferents centres que han participat en el Programa RACC d'educació viària hi ha inclosa l'educació viària i, suposant que hi figurés explícitament, en quina mesura els professors la tenien en compte a l'hora de fer les programacions de cicle o curs.

Els indicadors de qualitat implicats en aquest àmbit són els següents:

- L'explicitació de les finalitats de l'educació viària en el Projecte Curricular.
- L'acceptació de l'educació viària per part del professorat.
- La concreció de l'educació viària en els cicles. Comparació de la concreció de l'educació viària en el Projecte Curricular i en els cicles.
- La vinculació de l'educació viària a les àrees.
- La relació educació viària i transversalitat.
- La revisió del Projecte Curricular.
- Les orientacions del Departament d'Ensenyament.
- Síntesi: l'existència de l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre.

8.3.1.1.1 L'explicitació de les finalitats de l'educació viària en el Projecte Curricular

PREGUNTA FORMULADA:

Sempre hi ha explícites en el Projecte Curricular les finalitats de l'educació viària?

Aquest indicador pretén esbrinar en quina mesura, segons l'opinió dels professors, l'educació viària i les finalitats que es proposa estan incloses en el Projecte Curricular de Centre.

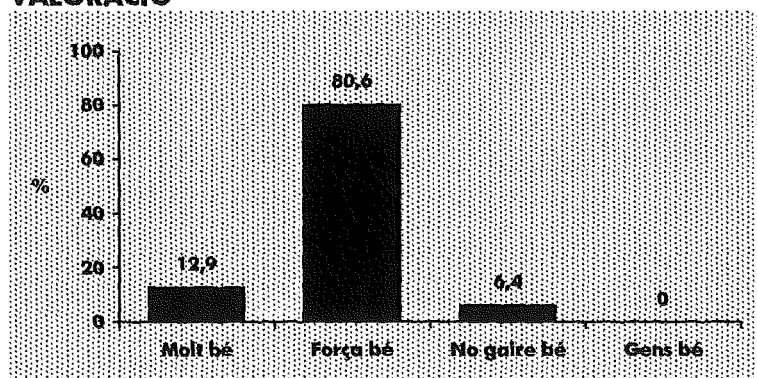
Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 58

No responen = 16

SÍ		NO	
Total	%	Total	%
36	62,0	22	37,9

VALORACIÓ

De les respostes obtingudes sorprèn el gran nombre que indica que en el Projecte Curricular del seu centre consta l'educació viària i les finalitats que es volen aconseguir amb aquest ensenyament.

Tanmateix, un nombre important de persones no responen aquesta pregunta. En alguns casos indiquen que no poden respondre ni aquest indicador ni la resta dels que configuren aquest àmbit perquè estan en procés d'elaboració del Projecte Curricular de Centre, però que les seves intencions són d'incloure-hi l'educació viària.

La valoració d'aquesta situació ens indica que el grau de satisfacció del professorat sobre l'explicitació de les finalitats de l'educació viària en el Projecte Curricular es troba entre el força bé i el molt bé.

8.3.1.1.2 L'acceptació de l'educació viària per part del professorat

PREGUNTA FORMULADA:

La inclusió de l'educació viària en el Projecte Curricular va tenir una àmplia acceptació per part de tot el teu centre?

La finalitat d'aquest indicador era determinar si incloure l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre va ser una decisió majoritàriament acceptada o bé, per contra, va ser un aspecte controvertit a causa de les discrepàncies entre el professorat.

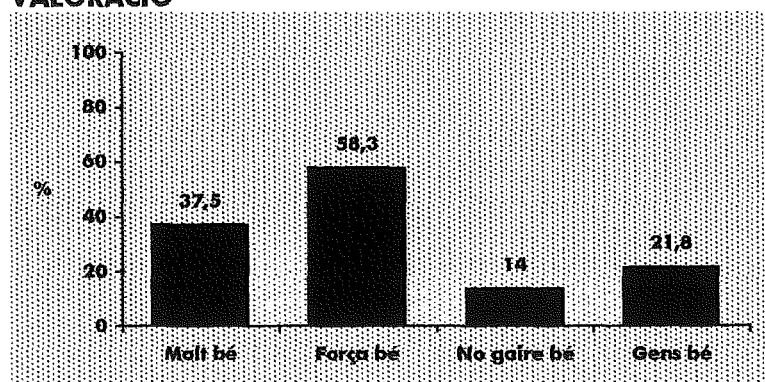
Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 64

No responen = 10

SÍ		NO	
Total	%	Total	%
50	78,1	14	21,8

VALORACIÓ

Per les respostes donades a aquesta pregunta, sembla que el professorat d'aquests centres valora de manera positiva la inclusió de l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre, fet que explicaria, almenys en part, la demanda al RACC de participar en el seu Programa. No sabem, però, si l'acceptació va ser prèvia o posterior a la participació en el Programa del RACC.

8.3.1.1.3 La concreció de l'educació viària en els cicles

PREGUNTA FORMULADA:

Hi ha una concreció en el Projecte Curricular de l'educació viària per a cada un dels cicles?

El sentit d'aquest indicador és determinar si l'educació viària, a més de figurar en el Projecte Curricular de Centre, s'esmenta també en les propostes per a cada cicle.

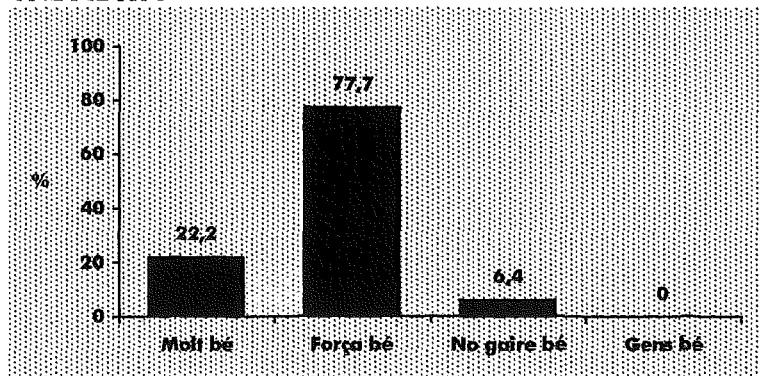
Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 64

No responen = 10

SI		NO	
Total	%	Total	%
32	50,0	32	50,0

VALORACIÓ

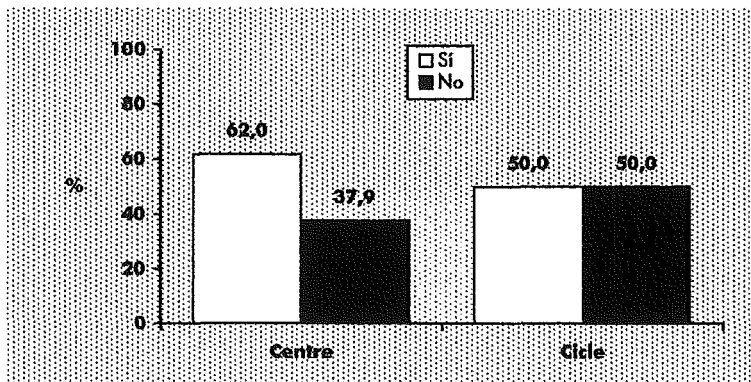

Les respostes del professorat es divideixen homogèniament entre aquelles que indiquen que en el Projecte Curricular del Centre apareix l'educació viària i els que indiquen que no hi apareix.

La inclusió de l'educació viària en les programacions de cicle és valorada positivament pels professors.

Comparació de la concreció de l'educació viària en el Projecte Curricular i en els cicles

Les dades que figuren en aquest quadre intenten relacionar els resultats de les dues respostes anteriors.

Si comparem els resultats, es pot deduir que si bé l'educació viària és inclosa en gran part dels projectes curriculars de centre, és molt menys explícita la referència en les programacions de cicle.

D'acord amb aquestes dades ens podem plantejar la qüestió següent: és més fàcil o més difícil concretar l'educació viària en el Projecte Curricular de Centre que en la programació del cicle?

Una possible resposta podria estar en la mateixa naturalesa dels projectes curriculars, ja que defineixen marcs més genèrics que no pas les programacions de cicle. Per aquesta raó, a l'hora de concretar aquest marc, pot ser que els professors no sàpiguen com han de fer-hi front i per això optin per recórrer a programes externs, en aquest cas el Programa del RACC.

8.3.1.1.4 La vinculació de l'educació viària a les àrees

PREGUNTA FORMULADA:

L'educació viària es proposa en el Projecte Curricular vinculada a alguna àrea concreta? Quina?

Amb aquesta qüestió s'entra ja a matisar quin és el tractament que l'educació viària rep en el Projecte Curricular de Centre, en concret si el tractament que rep és disciplinari, és a dir, vinculat a alguna de les àrees del currículum.

Qüestionaris rebuts = 74

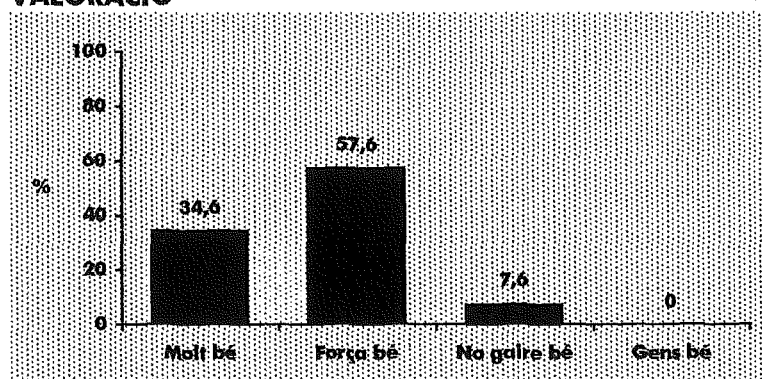
Responen = 61

No responen = 13

SI		NO	
Total	%	Total	%
53	86,8	8	13,1

Quines àrees?	Tot.	%
Coneixement del Medi Social	37	47,4
Interdisciplinarietat	12	15,3
Ètica / Habits / Tutoria	4	5,1
No responen	25	32,0

VALORACIÓ

Més de les dues tercers parts del professorat respon que l'educació viària es proposa en el Projecte Curricular vinculada a algunes de les àrees. Majoritàriament, s'accepta que el Coneixement del Medi Social i Cultural sigui l'àrea a la qual vincular l'educació viària.

Associar educació viària i Coneixement del Medi no és una novetat, ja que en els programes renovats de l'anterior pla d'estudis (educació general bàsica), l'educació viària formava part de la programació de Ciències Socials. Probablement aquest alt nombre de respostes cap a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural és fruit d'aquesta tradició.

El grup que considera l'educació viària a partir d'un tractament interdisciplinari és, probablement, el que fa una interpretació més ajustada a la transversalitat.

8.3.1.1.5 La relació educació viària i transversalitat

PREGUNTA FORMULADA:

L'educació viària es proposa en el Projecte Curricular com un tema transversal? De quina manera?

El sentit de la formulació d'aquesta pregunta és esbrinar fins a quin punt el professorat ha incorporat les propostes de la Reforma dels plans d'estudi que, com ja s'ha indicat, tracten l'educació viària des del concepte de transversalitat.

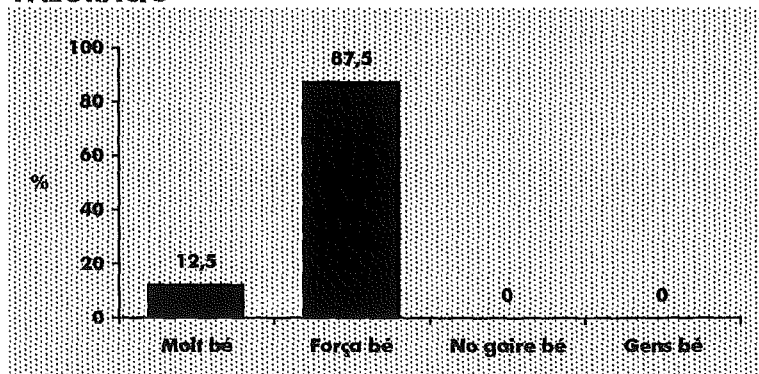
Qüestionaris rebuts = 74

Responen = 54

No responen = 20

SÍ		NO	
Total	%	Total	%
31	57,4	23	42,5

VALORACIÓ

De quina manera?	%
Setmana Cultural	27,2
Educació cívica	18,1
Gradual	18,1
Projecte individual de l'alumne	9,0
Ciències Socials i Tutoria	9,0
Eix transversal	9,0
Coneixement del medi	9,0

Cal destacar l'elevat nombre de professors que no han respost aquesta qüestió, cosa que ens pot fer pensar que la idea de transversalitat encara no ha acabat d'arrelar en els centres.

Majoritàriament l'educació viària es veu com un eix transversal, enfront dels que discrepen d'aquesta visió i responen el contrari.

La valoració d'aquesta qüestió és positiva i es mou entre el força bé i el molt bé.

Es fan poques propostes sobre com treballar l'educació viària dins de la transversalitat. En destacarem dues: la que proposa el tractament de l'educació viària dins el marc de la Setmana Cultural, tradició molt arrelada des de fa uns anys, inicialment a l'etapa de secundària, però que també ha transcendit als centres de primària i que podria ser l'equivalent a l'actual transversalitat.

L'altra proposta és la de tractar l'educació viària dins l'educació cívica. També aquesta proposta ha tingut una forta tradició a Catalunya, especialment a partir de les orientacions que s'han transmès des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Hi ha un petit grup (18,1%) que indica que l'educació viària hauria d'introduir-se de manera gradual. Són respostes d'un mateix centre i no especifiquen què voldria dir aquesta resposta.